



منبر مکتوب با موضوع

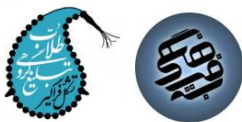
عملکرد امام صادق(ع) نسبت به عقاید انحرافی

مذهب شیعه همواره با نام مبارک امام صادق(ع) همراه است. برای پاسخ به این سؤال که چرا از میان امامان شیعه، مکتب اهل بیت را مکتب جعفری نامیده اند، باید دوران امامت آن بزرگوار به دقت بررسی گردد.

مدت امامت هر یک از ائمه معصومین: از مهم ترین بخش زندگی آنان به شمار می رود. از آن جا که هر یک از پیشوایان دینی فعالیت های خود را با شرایط سیاسی، فرهنگی و اجتماعی هم عصر هماهنگ می ساختند، شناخت و بررسی اوضاع و شرایط دوران امام صادق(ع) می تواند ما را در این مهم یاری رساند. ائمه اطهار: بهترین حافظان و نگهبانان دین و ادامه دهندگان راه نبوت هستند.

بررسی اوضاع فرهنگی سیاسی

عصر امام صادق(ع) از جنبه سیاسی یکی از دوران های مهم تاریخ اسلام به شمار می رود که در آن قیام ها و وقایع مهمی به وقوع پیوست. از مهم ترین آن ها می توان به انتقال حکومت و قدرت از بنی امیه به بنی عباس اشاره کرد. عباسیان که از گذشته با امویان در جنگ و مبارزه بودند به واسطه سیاست های ویژه ی خود به موفقیت های بزرگ دست یافتند. آنان شعار نهضت شان را «الرّضا من آل محمد» قرار دادند و خود را از علاقه مندان و نزدیکان خاندان پیامبر(ص) معرفی کردند و در مدت کوتاهی مخالفان خود را از میان برده، به خلافت سلسله اموی پایان دادند در سال ۱۳۲ هـ. ق سفاح اولین خلیفه عباسی قدرت را در دست گرفت؛ اگرچه در ابتدا تصور می شد شیعیان از فشارها و شکنجه های امویان نجات یافته اند، اما خیلی زود



چهره واقعی عباسیان آشکار شد. آنان که وعده بازگرداندن خلافت به علویان و اهل بیت: را داده بودند، پس از رسیدن به قدرت، نه تنها به وعده های خود عمل نکردند، بلکه خاندان پیامبر اکرم(ص) را تحت فشارهای شدید قرار دادند و بدین ترتیب در آزار و اذیت علویان از بنی امیه هم پیشی گرفتند

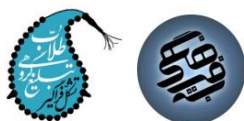
با روی کار آمدن منصور، اولین خلیفه عباسی اوضاع به کلی دگرگون شد. او خلیفه ای ظالم و سفاک بود که خطر قدرت خود را تنها از ناحیه علویان و به خصوص امام صادق(ع) می دانست؛ از این رو شدیدترین فشارها را بر امام و شیعیان ایشان وارد ساخت. اواخر دوران امامت حضرت صادق(ع) یکی از سخت ترین ادوار شیعه در تاریخ اسلام بود و رابطه میان امام و یاران ایشان قطع گردید. گاه اصحاب خود را به لباس فروشنده ی دوره گرد در آورده تا بتوانند مخفیانه به منزل امام راه یافته و پاسخ سؤالات خود را از محضر آن حضرت دریافت کنند

امام صادق(ع) از همه به شرایط موجود آگاه تر بود و می دانست که زمینه فرهنگی مناسب و نیروی کافی برای قیام در میان شیعیان وجود ندارد؛ از این رو سیاست کلی خود را در مبارزه ی غیر مستقیم با دستگاه خلافت قرار داد. اهتمام آن حضرت برای تبیین حقیقت دین و بالا بردن سطح بینش دینی شیعیان موجبات تعالی فرهنگ شیعه شد

عصر امام صادق(ع) به عصر تضارب آرا و عقاید مشهور است؛ چرا که در آن زمان فرقه ها و دسته های متعدد به وجود آمد و آشوب های فکری، اندیشه های انحرافی و عقاید گوناگون ظاهر گردید. به همین جهت بسیاری از طبقات مسلمین در معرفت ذات و صفات خداوند و دیگر اصول اعتقادی و احکام عملی دین و تأویل آیات قرآن کریم و مسایلی از قبیل قضا و قدر، جبر و تفویض، مبدأ و معاد و ثواب و عقاب دچار شبهه و اختلاف شدند. به دنبال این شبهات مکتب هایی؛ همچون خوارج، معتزله، متصوفه، زنادقه، جبریه، شبهه، قصاص، تناسخیه و ... پدیدار گشت و مذاهب و فرقه های گوناگون به وجود آمد.

وجود انحرافات عقیدتی از یک سو و فراهم شدن فضای مناسب برای بیان معارف دینی از سوی دیگر سبب شد تا امام صادق(ع) حرکتی عظیم را برای اعتلای معنوی و دینی مسلمانان آغاز کند. می توان موارد زیر را از جمله مهم ترین فعالیت های آن حضرت در مبارزه با انحرافات برشمرد

بیان و شرح اصول اعتقادی صحیح؛ در این صورت مسلمانان با مبانی اعتقادی صحیح اسلام آشنا شده و از انحرافات ۱. موجود نیز آگاه می شدند. از این راه حق از باطل جدا می شد و مسلمانان راحت تر می توانستند مسیر مستقیم را شناخته و با



اطمینان در آن گام بردارند و به صلاح و درست کاری دست یابند. بیشتر شبهات مطرح شده و انحرافات شکل گرفته بر اثر نبودن شناخت و درک درست از مسأله توحید و صفات و افعال الهی بود. زنادقه و ملاحظه نیز افکار الحادی خود را میان مسلمانان ترویج می کردند؛ از این رو تبیین مباحث توحیدی نسبت به سایر مسایل اعتقادی بیش از هر زمان دیگر لازم و ضروری می نمود.

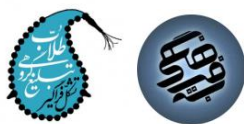
از میان سخنان امام جعفر صادق(ع) در مباحث توحیدی می توان به حدیث شریف «توحید مفضل» اشاره نمود که در آن، حضرت از خاک، نبات، حیوان، انسان، گیاه، افلاک و عناصر دیگر سخن به میان آورده و به زیباترین شکل نتیجه ی آن را بیان می فرماید که موجودات در حال تسبیح و تشهید و تهلیل الهی هستند و حتی جماد و نبات همواره به عبادت و طاعت تکوینی مشغول اند.

امام صادق(ع) در جای دیگر بر اهمیت خداشناسی تأکید می فرماید: «بنده در مرحله اول باید خدای خود را بشناسد و پس از آن بداند که چگونه خلق شده است، تا پس از درک امتیازات و حکمت های به کار رفته در خلقت انسان، از خدای خود سپاسگزاری کند. این شکر و سپاسگزاری زمانی محقق می شود که انسان اوامر و دستورات پروردگار خود را بشناسد و با «کمال اخلاص، اطاعت او را به جا آورد».

پاسخ به شبهات و سؤالاتی که از ناحیه مسلمانان و شیعیان مطرح می شد، شیوه ی دیگری برای تحکیم پایه های ۲۰ اعتقادی بود. با توجه به شرایط خاص فرهنگی عقیدتی عصر امام صادق(ع) پرسش ها و ابهام ها بیشتر پیرامون مسایل کلامی؛ به ویژه مسأله خداشناسی بود. در باب توحید و عدل الهی احادیث بسیاری از آن بزرگوار نقل شده است؛ چنان که می فرماید: «توحید آن است که آنچه بر خود روا می داری بر خدا روا نداری و عدل آن است که کاری را که اگر خود انجام می دادی مورد ملامت واقع می شدی به خالقت نسبت ندهی».

درگیری مسلمانان با برداشت های نادرست از معانی صفات ذات و افعال الهی، سبب پیدایش افکار گوناگون انحرافی گردید. گروهی صفات خداوند را همانند صفات مخلوقات معرفی کردند، دسته ای دیگر صفات خداوند را عارض بر ذات و گروهی دیگر تعبیر دیگری می آوردند.

این بیراهه ها، امام صادق(ع) را بر آن داشت تا به سؤالات مطرح شده با بیانی دقیق پاسخ دهد.



مسأله رؤیت خداوند در دنیا، یا آخرت به سرعت به یکی از مسایل مورد بحث مسلمانان تبدیل شد. در پی تفسیرهای ظاهری از برخی آیات، نظرات گوناگونی رخ نمود. امام صادق(ع) حقیقت واقع را چنین فرمود: «چشم‌ها او را نمی‌بینند؛ ولکن قلب‌ها با حقیقت ایمان او را در می‌یابند. خداوند با حواس ظاهری درک نمی‌شود و قابل مقایسه با مردم نیست و بدون تشبیه.» شناخته می‌شود.

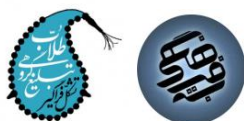
قضا و قدر الهی، اختیار، یا بی‌اختیاری انسان از جمله مسایلی بود که باعث ایجاد فرقه‌های گوناگون میان مسلمانان شد. امام صادق(ع) پس از بیان حدیث «لا جبر و لا تفویض بل امر بین الامرین» در شرح آن چنین فرمود: «زمانی که فردی انجام گناهی را اراده می‌کند و تو او را نهی می‌کنی و سپس رهایش می‌سازی و او گناه را مرتکب می‌شود، این ترک کردن تو.» به معنای امر او بر گناه نیست.

جلسات درس، یا دانشگاه بزرگ جعفری را می‌توان از مهم‌ترین اقدامات آن بزرگوار در جهت گسترش و نشر معارف و دانست. قیام‌ها و شورش‌های متعدد که سرتاسر سرزمین اسلامی را در بر گرفته بود فضای مناسبی را برای علوم اهل بیت امام صادق(ع) پدید آورد تا از سرگرمی حکومت به امور سیاسی نهایت استفاده بشود و با تأسیس حوزه بزرگ علمی، علوم مختلفی را - که برخی از آن‌ها در اسلام سابقه نداشت - معرفی نماید.

حاصل تلاش‌های علمی امام(ع) و جلسه‌های درس ایشان، تعلیم و تربیت چهار هزار شاگرد بود. دانش‌آموختگان محافل علمی اقدام به جمع‌آوری بسیاری از احادیث متروک و فراموش شده کردند و کتاب‌های بسیاری را تألیف نمودند. گردآوری چهارصد اصل از سوی چهارصد تن از اصحاب آن حضرت را نمونه‌ای از مهم‌ترین اقدامات علمی آن زمان می‌توان برشمرد.

امام جعفر صادق(ع) در این حرکت علمی بزرگ توده‌های مردم را با معارف حقیقی دین اسلام آشنا نمود. آنان دریافتند که چگونه حاکمان و خلفای جور با غصب خلافت، مسیر جانشینی پیامبر اکرم(ص) را منحرف ساخته و مسلمانان را به تباهی و گمراهی کشاندند؛ از این رو توجه به اهل بیت و خاندان رسالت: روز به روز بیشتر شد و به دنبال آن قیام‌های متعدد برای مبارزه با ظلم و ستم دستگاه حاکمه به وقوع پیوست و مخالفت‌ها به اوج خود رسید.

تعلیم و تربیت شاگردان متخصص یکی دیگر از فعالیت‌های امام صادق(ع) بود. آن بزرگوار از استعداد شاگردان خود به خوبی آگاه بود و برای هر یک از آنان در خور ادراک و استعدادشان مطالب مهم و دقیق هر رشته علمی را در جلسات خصوصی در میان می‌گذاشت و به آموزش آنان می‌پرداخت.



مناظرات علمی امام جعفر صادق(ع) نقش به سزایی در پیرایش و اصلاح اعتقادات و مبارزه با عقاید انحرافی داشت. آن . ۵
بزرگوار همواره از دعوت متفکران و سران فرق و ادیان مختلف برای مناظره استقبال می نمود؛ چرا که بدین وسیله نه تنها
بطلان عقاید و آرای منحرف آشکار می گردید، بلکه ثبت و ضبط مناظره ها دسترسی دیگران را به این مطالب آسان می
نمود و بدین وسیله سایر مسلمانان در نقاط دیگر از آن بهره مند شدند. این گونه بود که فن گفت و گو و مناظره در میان
مسلمانان به شیوه ی صحیح و مطلوب شکل گرفت و جایگاه ویژه ی خود را باز یافت

شیوه امام صادق(ع) در مناظرات علمی بسیار حایز اهمیت است. دقت، متانت و علم امام به گونه ای بود که حتی تحسین
مخالفان را بر می انگیخت. آن بزرگوار براساس امور مورد قبول طرف مقابل استدلال می نمود و چنان قاطعانه دلایل خود را
بازگو می فرمود که طرف گفت و گو جز اعتراف به بطلان رأی و نظر خود و تسلیم در برابر امام(ع) راه دیگری نداشت

**آن حضرت در مناظره با گروه های ملحد، بطلان عقاید آن ها را به اثبات می رساند و درک و شناخت
صحیح از توحید و صفات الهی را ارائه می فرمود**

سرانجام پس از ۳۴ سال تلاش بی وقفه امام جعفر صادق(ع) در راه بیان حقایق و معارف دینی، حقیقت دین - که دچار
انحرافات بسیاری شده بود - بار دیگر زنده شد و اصول اعتقادی صحیح دین اسلام تبیین گردید. این حرکت عظیم علمی
سبب شد تا هرگونه شک و شبهه پیرامون مسایل دینی رخت بندد و در پی پاسخ های روشن و کافی به حاشیه رانده شود. از
آن زمان تاریخ مذهب شیعه با نام مبارک امام جعفر صادق(ع) همراه و ملازم شد

منبع: پایگاه اطلاع رسانی حوزه

